

Bu eser tamamen kurgusal niteliktedir.

*Eserde yer alan kiři ve karakterler, olaylar,
kurum ve kuruluşlar, devlet kurumları, istihbarat
ve güvenlik birimleri, askerî yapılar, şirketler, örgütler,
siyasi ve toplumsal oluşumlar, dinî kuruluşlar,
cemaatler, tarikatlar, vakıflar, dernekler, mekânlar,
ilişkiler ve diyaloglar hayal ürünüdür veya kurgu
amacıyla yeniden tasarlanmıştır.*

*Gerçek kiři, kurum, kuruluş, devlet, örgüt,
dinî yapı, topluluk veya yaşanmış olaylarla ortaya
çıkabilecek benzerlikler, aksi açıkça belirtilmedikçe
tamamen tesadüfidir.*

*Eserdeki hiçbir ifade veya anlatım; gerçek kiři
ya da tüzel kişilere, kamu kurumlarına, devletlere,
örgütlere, dinî kuruluşlara veya diğer oluşumlara
yönelik bir isnat, itham, suçlama, olgu beyanı ya da
bukuka aykırı bir faaliyetin gerçekleştiğine ilişkin
iddia olarak yorumlanmamalıdır.*

*Eserde geçen tüm unsurlar, eserin edebî ve
kurgusal bütünlüğü içinde değerlendirilmelidir.*

Ön Söz

Kadim Mezopotamya'nın çocuğu olarak doğmak, sıradan bir varoluş manzumesi gibi görülemez. Altın renkli başak denizlerinin, uçsuz bucaksız ovaların, dağların ve âdeta mistik bir şiire dönüşen taşların güneşle kucaklaştığı bu epik coğrafyanın kavruk çocuklarıyız. Belki de bu yüzden her daim mitlere, masallara ve destanlara yatkın olmuştuzdur.

Mardin; Babil, Cezire, Tur Abdin hatta Dicle ve Fırat'ın suladığı zamanın binlerce yıllık tortusu, tarihsel birikimiyle ef-sanelerin birbirine karıştığı savaş, barış, medeniyet, bereket ve mücadelenin vatanı, membaı olmuş kentin adıdır. Mardin'i görmemiş ya da bu coğrafyadan geçmemiş bir kavmin var olduğunu sanmıyorum.

Mazıdağı'nın bir zirvesine kurulmuş, neredeyse fethi en zor kale etrafında arziendam eden bu güçlü, müşfik ana kucacı hükmündeki kentin, insanlık tarihine dair mesajları günümüze değin eksiksiz ulaşmıştır bizlere.

Mesajların şehridir Mardin. Yeryüzünde nereyi görmeden göçüp gitmemek lazım deseler, benim diyebileceğim odur ki, bu sınırsız şefkatli kollarıyla yaşlı, cazibeli, bilge ana Mar-de'yi hissetmeden ölmeyin.

Dile gelmiş mabetlerin altın renkli taşlarına el sürmeden yaşamış olan, kendini yetim kabul etse yeridir.

Binlerce yıl önce yaşasaydım, belki de Dicle'nin sürükleyip getirdiği kilden yaptığım bir tablete, hiç eksiksiz o zamanın

diliyle aynı duygularla kazırdım harikulade bir Mezopotamya hikâyesini.

Burada, bu şehirde, bu topraklarda gördüklerim bana hep “Burada zaman, dünyanın geri kalanındaki gibi işlemiyor” diye düşündürmüştür. Belki de bundandır bu şehre hayranlığım.

Şimdiye dek en güçlü sözleri söylemiş, en etkileyici dize-leri kaleme almış şairlerin dahi bu güzelliği tarif etmekte aciz kaldığını, sükût içinde “büyülenmiş” hâlde ona bakarken âdeta taşlaştığını iddia etsem, çok da abartmış sayılmam.

Birkaç yüz sayfada zihinlerinize resmetmeye çalışacağım memleketimin, içimde büyüyen başaklarından ilk ekmeği yoğururcasına heyecanlı ve huzurluyum. Bağrından koptuğumdan beri arayıp durduğum anlamı ve hakikati, meğer ilk nefesimi aldığım yerde bırakmışım.

Ve şimdi geri döndüm, Mardin... Seninle ilk buluşup kucaklaştığımız yerde, yeniden seni dinlemeye ve en uzak diyarlara seni anlatmaya hazırım.

Tur Abdin’de geçen sürükleyici, kimi zaman heyecanlı, kimi zaman gerilimli, yer yer hüznü, yer yer eğlenceli, gizem dolu ve sayfaları çevirdikçe merakı artıran kurgu ile gerçeğin iç içe geçtiği bir güncel Mezopotamya efsanesini anlatan yolculuğumda, benimle aynı kompartımanı paylaşmak isteyenlere Mezopotamya Ekspres’in kapıları sonuna kadar açıktır.

*Mehmet Hakan Sancar
İstanbul, Ağustos 2026*

Sıla-i Rahim

Dar sokakları yavaş adımlarla ama çocuksu bir heyecanla geçerken tarifsiz bir huzuru deneyimliyordum. Kendine özgü başak sarısı taşları mı, yoksa nisan ayının şehri bir uyanış hissine gark eden ılık atmosferi miydi sebep, bilmiyorum. Uzun zamandır yüreğimde taşıdığım bir hasretin derinden iyileştiğini hissettim birden.

Taş işçiliğinin zirve yaptığı, tarifi zor endamıyla Zinciriye Medresesi'nin Mezopotamya'ya tepeden bakan terasında, dakikalarca nefes dahi almadan izledim, bolca yağan yağmurlarla âdeta yeşil bir denize dönüşen o uçsuz bucaksız ovayı.

Muhteşem panoramik manzarayla karşı karşıya kalmış bir gazeteci eskisi ve romantik bir yazar ne yapardı ki; telaşla boynumda asılı emektar Zenit Layka'ma sarıldım.

Her şey vizörde başka görünürdü biz muhabirlerin gözünden, ben de öyle yaptım; tam da oradan baktım yüzyılların medeniyet beşiği olan kadim topraklara; sonra deklanşörün sesi yankılandı avluda bir daha, bir daha... Hiçbir ayrıntıyı kaçırmadan yanımda götürmek arzusuyla teslim oldum de-taylara.

"Hiç gelemeyenlere nasıl anlatacağım ki?" diye düşünürken, akşam güneşi bakır rengine bürünmüş, ucu bucağı görünmeyen tarlalara çoktan uzanmıştı. Kale eteklerinde

binlerce yıldır arzıendamlar eden mistik şehrin, dantelmışçesine işli taşları da kızıl sarıya boyanıyordu.

Mardin, benim şehrim, güzel bir Mezopotamyalı prenses kadar zarif, ulaşılmaz, gizemli bir efsanenin ta kendisiydi.

Uzun yıllar kalem ve objektifle hemhâl olmuş, sayısız olay ve manzarayla karşılaşmış olmama rağmen hızla akıp giden zamanı kaçırmadan yakalamak ve gözlemek telaşıdaydım. Zamana ve Mezopotamya'da batan güneşe yetişmek ne mümkündü.

Defalarca bastım deklanşöre, henüz kızıl mavi gökyüzü günü terk etmeden taşlarda gezindi gözlerim. Kimi zaman taşlarına dokundum, kimi zaman içine çektim havasını; geçmişin hafızasını hissetmek ve bambaşka bir lisanla irtibatta olmak eşsiz bir deneyimdi doğrusu.

Sonra gökyüzünde güvercinleri fark ettim. Telaşla, günü geceye uğurlarken bilinen her çekim yasasını altüst edercesine attıkları muhteşem takla resitalini de ekledim heyecanla filmin rulosuna. Bu coğrafyanın binlerce yıllık hikâyesinin kanatlı şahitleriydiler. Güvercinlerin dansları ve kanat sesleri medresenin çatısında toplanmalarıyla son bulduğunda, farkında olmadan filmi bitirdiğimi anlamıştım.

Evet haklısınız, artık eski makineler çok kullanışlı değil ama kadim topraklara nostaljik olanlar yakışıyor gibi geliyor bana. Eski kafalı biriyim, belki de ondandır.

Kapattım gözlerimi, dinledim taşları, ovayı. Ulu Cami'de Arap aksanı hayli eski bir üslupla ezan okunuyor ve şehir nefes alıyormuşçasına bir esintiyle bedenimi hızla sarıyordu. Bu ortam, beni çoktan çocukluğuma götürmüştü bile.

Şehr-i Mardin yüzyıllardır nice orduları, sultanları, seyahatçıları, tüccarları, şairleri ve ustaları ağırlamış. Şimdi de hayranlık ve tatlı bir telaşla henüz görmedikleri sokaklara koşuşturan, üzerlerine mahalli kumaşlardan kıyafetler geçirmiş, şahmeran dövmeli turistlerin hafızalarına bir daha asla silinmeyecek bir aşkı dantel dantel işliyordu.

Ne tuhaftır ki altını, bakırı, gümüşü; yetmedi, görkemli konakları ve mabetleri inşa ettikleri taşları dahi kuyumcu tizliğiyle işlemiş o özel insanların kadim hatırası dimdik karışında.

Ve ben öylece düşünüyorum...

Eski Çarşı'da yürürken farkında dahi değilim; her sokaktan burnuma gelen, bu topraklara özgü, Batılı medeniyetlerin de vazgeçilmezi espressonun oryantal versiyonu “mırra kokusunu” takip ederken bir zamanlar merhum babamın elimden tutup götürdüğü eski çay bahçesinin önünde buldum kendimi.

O kadar sade, gösterişsiz ama tüm ovaya hâkim muhteşem panoramik manzarasıyla antik bir tiyatro sahnesini aratmayan mekânın en öndeki ahşap masasına kurulmuştum bile. Buralarda “Çay!” diye seslenmeye dahi gerek yoktur, bir çay hemen gelir masaya. Şayet paranız yoksa kimse sizden bir şey talep etmez. Siz çıkarken ne dersiniz onu ödersiniz.

Belki de çok az şehir, sakinlerini böyle misafir nezaketi ve özeniyle bağrına basar. “Mardin şefkatli bir ana gibidir. Bu şehir kimseyi aç göndermez” der büyükler.

Keskin tadiyla şekersiz Seylan çayımı yudumlarken eskilere gitmişim... Kulaklığımı takıp babamın en sevdiği türküyü açtım: “Gitti canımın cananı, ay le canım, vay le canım, uy canım, beni bıraktı yaralı Mihricanım, vay le canım, uy canım...” Bazı seyahatlerimizde arabada açar, sonra Arapça eşlik ederdi. Öylece dalıp gitmişim; kaç çay içtim, onu dahi hatırlamıyordum.

Hava kararmış, turistler restoranlara, otellere çekilmiş; tek tük satıcı hâlâ dükkânlarını kapatmamıştı. Çıkarken âdetten bir selamla “Ehlen u sehlen” diye seslendim ocağın sahibine. O da gülümseyerek aldı selamı. “Kaç çay içtim, hatırlamıyorum gerçekten; sen beş tane al” deyince, samimi bir ses tonuyla “Bu defa bizden olsun, hemşehrim” dedi.

Çok şaşırdım, “Nereden anladınız buralı olduğumu?” diye sorunca “Şiven değişmiş ama siman bu topraklar kokuyor ahuy” dedi.

Cebimden bir miktar para çıkarıp zorla vermek istediysem de “Asla,” dedi ve ekledi: “Yarın yine gel, uçurtmaları seyrederez terastan. Şenlik var.”

Elini sıktım, teşekkür edip oradan ayrıldım.

Otelime doğru yürürken, Savur’daki evimizin terasında, yöredeki bütün damlarda olduğu gibi taht gibi hazırlanan yataklarda, kar gibi dantelli kılıflarıyla uzun yastıklara başımızı koyup, yün yorganları üstümüze çekerek muazzam bir Samanyolu eşliğinde uyuduğumuz çocukluk yıllarım aklıma gelmişti.

O zamanlar yıldızlara gidecek bir astronot olmayı hayal ederdim hep. Öylece kayan yıldızları izlerken uyur gider, sabah ise çok erken saatlerde Şeyh Muhammed Tepesi’ne bakarak, eski Eyyûbî Camii müezzininin hoş sedalı ezanıyla uyanırdım.

Bazen düşünürüm: “Böyle bir ayrıcalığı kaç çocuk yaşamıştır?”

Şimdi ise hep merakla izlediğim o en parlak yıldız belki de babam olmuştu; kim bilir, bir gün ona yakın bir yıldız da ben olurum; oralardan birlikte bakarsız evimize, topraklarımıza, kadim şehrimize...

Mezopotamya bu; ne hikâyeleri biter ne masalları ne de mitleri. Nice milletin, dinin; sevdanın, aşkın, şiirin, şarkının, kavuşmanın ve yitirmenin hikâyesi bitmez. Her şey biraz büyü, sırlı, gizemli ama eşsiz...

Eski tarih kokan bir konağın en üst katında manzarası harikulade bir odam var. Üstelik kapılar, mobilyalar, dekor, çarşafklar, yatağım; hepsi 1800’lü yıllardan çıkarılıp getirilmiş gibi. Otel sahibem, yetmişli yaşlarına henüz yaklaşmış, uzunca elbisesi, kar gibi tülbendi ve bembeyaz teniyle asaleti her hâlimden belli olan, buraların köklü ailelerinden Sabiha teyzeydi.

Demek ki yörenin ozanları o meşhur “Yar Sabiha” türküsünü boşuna yazmamışlardı.

Mardinli olduğumu giriş yaptığım esnada öğrenmiş olacak ki bana sıcak bir anne edasıyla yaklaştı hep. Kaldığım süre boyunca her akşam odamda Mardin lezzetleriyle dolu bir tabakla karşılaştım.

Çocuksu bir mutluluk yaşamadım desem yalan söylerim, hele ki mis gibi mahlep ve tarçın kokan çörekler, babaannem Meryem’in sabahları onları sütle birlikte elimize tutuşturduğu günleri getirdi hatırıma.

Evimiz hep kalabalık olurdu; büyük bir taş evde, iç içe geçmiş avlularda beş-altı aile birlikte yaşırdık. Onlarca çocuk koşturur, kurt gibi acır, sonra terasta kurulacak sofrayı beklerdik.

İşte bir çöreğin zihnime yaptıkları...

Tüm hafızamı tazeleyen bir “sihir” gibiydi bu olanlar.

Uzandığım yatağın penceresinden şehrin yavaş yavaş sönmeye başlayan uzak ışıklarına bakarken, sabah uyandığımda ova yerine kocaman bir derya ile karşılaştığımı hayal ettim. Ne muhteşem bir sürpriz olurdu diye düşündüm.

Ama her şey yerli yerince güzeldi; deniz İstanbul’a, başak sarısı taşlar ve uçsuz bucaksız ovalar bu eşsiz şehre yakışıyordu.

Dalıp gitmişim. Buralarda olunca havası mı, suyu mu sebep, bilmem; insan fantastik rüyalar görüyor. Sabaha dek semboller, kitabeler, taşlar, sesler ve eski simalarla dolu, hayli renkli ama pek çok mesaj barındıran rüyalar gördüm.

Çoğu hatırımda olmasa da Sabiha teyzemin elleriyle yaptığı sabah kahvesini yudumlarken, tabağın kenarındaki mavi meyanlı badem şekerini görünce rüyamdaki rahip cübbeli, uzun saçlı, irice adamın boynundaki mavi madalyon ve üzerindeki işaret gözümün önünde canlandı. O yüzü ve madalyonu bir daha hiç unutamadım.

Sebeb-i Ziyaret

Doğduğum topraklara gelişimin nedeni bu defa romantik bir özlemden çok, hayli gizemli ve özel bir hikâyenin izini sürmekti.

Artuklu Üniversitesi'nde görevli kuzenim Mahmut ile buluşmak üzere hazırlandım. Öğle saatlerinde beni arabasıyla alacak ve Savur'a birlikte gidecektik.

Mahmut, çocukluğumdan beri en sevdiğim, en iyi anlaştığım; ailemizin de en nahif kişilerinden biriydi. Belki de ikimizin de oldukça esmer tenli olması, onun erkek çocuklarının dahi şaşırtıcı derecede bana benzemesi, bizi daha da yakın kılıyordu desem abartı olmaz.

Ama asıl neden onun tüm aileye karşı olan sıcak yaklaşımıydı. O yüzden çok severiz onu.

Sabiha teyzemin elini öpüp birkaç Arapça cümleyle vedalaştıktan ve hayır duasını aldıktan sonra otelden ayrıldım ve dar, taş sokaklardan abbaraları geçerek Eski Çarşı'ya, buluşma yerine doğru yürüdüm.

Yanımdan katırıyla çöp toplayarak geçen bir belediye görevlisiyle selamlaşıp, belki de dünyadaki tek örnek olan bu uygulamayı izniyle birkaç kare fotoğrafladıktan sonra, geç kalmamak için adımlarımı sıklaştırdım.

Öyle özel yerlerden geçiyordum ki her şey, ruhumu içine alırcasına güçlü bir cazibeyle beni kendine çağırıyordu. Her kapı, her pencere, her tokmak birer sanat eseri, tarihe tanıklık eden kadim birer şahitti.

"Bu tarifsiz bir enerji. O kadar çok hikâye bu kadar dar sokaklara yığılınca belki de bu çekim oluşuyor" diye geçirdim içimden. İşten ve kaygılardan uzak, berrak bir zihinle gezmek için kendime söz verdim.

Artık çarşıya da varmıştım. Sokaklar, sıra sıra dükkânlarındaki renkli taş baskı kumaşların oluşturduğu ahenk ve altın

tezgâhlarının “büyüsü” ile ziyaretçileri baştan çıkaran bir ortama dönüşmüştü.

Yöresel Reyhani gösterisi için toplanmış, hatta eşlik etmeye çalışan birkaç sempatik Japon turist dahi bu ahenge uymuştu. Ne de olsa bunlar atmosferi “büyülü” bir şehrin olağan hâlleriydi.

Birkaç adım daha atmıştım ki tam bir klasik araba tutkunu olan Mahmut, yeni arabasıyla yanımda bitivermişti. Aman Allah’ım, ateş kırmızısı 1956 model bir Chevrolet Silverado ile karşımdaydı.

Hayatımda yaşadığım büyük sürprizlerden biri oldu doğrusu.

Uzanıp kapıyı açtı, şaşkın hâlime her zamanki muzipliğiyle, “Ne oldu, ibn ammo (amca oğlu)?” diye güldü. Ardından “Haydi atla!” manasına gelen Arapça bir söz söyledi ve yolculuğumuz başladı.

Burası sürprizlerle ve renkli kişiliklerle dolu inanılmaz bir yer, diye düşünürken arabanın nostaljik ama fabrikadan yeni çıkmışçasına güzel işçiliğini hayran hayran izliyordum.

Dar sokaklardan akıp gidercesine süzüldü Silverado, uçurtma festivali için toplanan küçük çocukların hayranlık dolu bakışları arasında. Hepsini korna ile selamlarken el salladık; onlar da akıllı telefonlarına davranıp bizi fotoğraflıyor, el sallıyorlardı.

Ben durur muyum? Derhâl uzandım benim emektara; klik, klik, klik! Harika pozlar olmuştı.

Orijinal ses düzeni pickup olan araçta “Delal” türküsünü plaktan dinleyeceğimi biri söylese hayatta inanmazdım. Kolumu cama yasladım, keyifle yola odaklandım; bir yandan Mahmut’u dinliyor, bir yandan da “Gördüğüm rüyalar boşuna olamaz” diye düşünüyordum.

Baksana, yer Mezopotamya, altımızda kırmızı Silverado, pikapta “Delal” çalıyor ve mis gibi bir nisan günü yaşıyorum.

Yola revan

Eski hikâyeler ve çocukluk anılarından konuştuk, gülüş-tük. Derken dağlara bakarken dalmışım; Mahmut lafa girdi:

“Evet, amcamın oğlu, seni görmek çok güzel ama seni iyi tanırım. Çocukken oyun oynarken de bazen böyle dalardın. Hayırdır, seni hangi rüzgâr attı buralara?” diye sordu meraklı gözlerle.

Biraz dar, kıvrılarak giden yolda ilerlerken, arada hafifçe sarsılan kırmızı ejderhanın içinde müziği kısıp konuya gir-dim.

“Yeni bir kitap yazıyorum Mahmut” dedim.

Mahmut başını sallayarak “Hayırlı olsun kardeşim, konu ne acaba, nasıl yardımcı olabilirim sana?” diye sordu.

Müziği tamamen kapatıp bana odaklanmıştı. “Hikâye 1987’de geçiyor” deyince yüzü hafif gerildi. Dudaklarını ısırıp “Anladım” diyerek başını çevirdi.

Aslında ailemiz 1990’lı yıllarda buhranlı zamanlar geçir-miş, hatta trajik kayıplar yaşamıştı. Bu sebeple o yıllardan bahsetmekten hiçbirimiz hazzetmezdik. Kaldı ki polisken kaybettiğimiz kuzenimiz Şeyhan, Mahmut’un büyük ağabe-yiydi. Ailece büyük bir yıkım yaşamıştık.

Üzerinden yirmi beş yıl geçmiş olsa da bazı yaralar hep kanamaya müsaittir.

Uzun yıllar erkek çocuğu olmayan yengemiz Azize, Diyar-bakır yolunda türbesi bulunan ve yörenin çok kıymet verdiği veli-âlim Mûsâ bin Mâhîn ez-Zûhî türbesine sık sık gider ve erkek evlatları olması için dua edermiş. Halk arasındaki “Sul-tan Şeyhmus” adıyla 1077 yıllarında Mardin’de yaşadığı bili-nen, özellikle çocuğu olmayan aileler ile çaresiz hastalıkları olanların asla uğramadan geçmediği, kutsal sayılan bir türbe.

Ve orada ettikleri dualar kabul olmuş olmalı ki, dünya gü-zeli bir erkek çocuk, üç kızdan sonra 1965’in güzel bir mayıs

günü aileye katılmış. Amcamız Beşir, duanın kabulü vesilesiyle, âdet olduğu üzere çocuğun adını Şeyhan koymuş. Şeyhan, boylu poslu, yiğit, kabına sığmaz bir çocuktuk. Ondan sonra dünyaya gelen Mahmut ise aileye ikinci erkek olarak dâhil olmuştu.

Şeyhan macera severdi, sürekli ağaç dallarından bizlere de ok ve tüfek yapıp bahçelerde av oyunlarına götürürdü. Onu ağabey bilir, çok severdik.

Okul yıllarında polis olma hayaliyle sınavlara girmiş ve sınavları kazanarak yatılı okumaya Elâzığ’a gitmişti Şeyhan ağabey. Yaz tatillerinde görüşür, okul maceralarını dinlemek için tüm yeğenler terasta toplanırdık. Edibe halamın kavurduğu kavun çekirdekleri ve Azize yengemizin ikram ettiği pestilleri keyifle yerdik.

Güzel günlerdi...

Ta ki silahlı çetelerin hiç bilmediğimiz şiddeti bir anda bölgeye çöküp bu kadim barış topraklarına sinene dek!

Kısaca Şeyhan’dan bahsettikten sonra kasabadaki kabrini de ziyaret etmeye karar verip yola devam ettik.

Mahmut’a durduğumuzda anlatacağımı söyleyip yenden dışarıya, sıra sıra tepelere ve ortaya serpiştirilmiş köylere, yemyeşil tarlalara bakarak dalıp gittim geçmişe. Şimdi sadece 56 model Silverado’nun sekiz silindirli motorunun klasik müzik konseri olarak kabul ettiğim sesini ve rüzgârın sesini duyuyordum.

Galiba eskiyi hep sevecektim, hayatıma anlam katan her şeyi sevdiğim gibi...

Ve virajı son sürat döndükten sonra Savur tabelasını görünce ikimiz de suskunluğu bozmuştuk. Hüzünlü hava dağılsın diye “‘Haydi, kebabçıya gidiyoruz’ diye bizi kandırıp götürdüğün o incir ağacını bul da karnımızı doyuralım” diye takıldım Mahmut’a.

Bastı kakhahayı ve “Yani bana cimri mi diyorsun?” diye gülümsedi.

“Yok yahu, ne münasebet, çok yemeyelim diye yolda ikram ettiğin portakallı şekerleri saymıyorum bile” diyerek elimi kaldırdım.

Bu defa “Seni en son ne zaman ağaca bağlamıştım Hakan Efendi?” diye sorunca ikimiz de kahkahaya boğulduk. Katıla katıla gülerken o günü anlatmaya çalışıyor, gözlerimden yaşlar akıyordu gülmekten.

Havadaki gerginlik ve hüznün dağılmıştı şükür.

Yol, Savur Çayı’nın kenarından, ilçenin içinden geçer; çocukken yüzme öğrendiğimiz, çayın büyükçe bir havuz oluşturduğu meşhur Köprübaşı’ndan yemyeşil vadiye doğru gümüş renginde akardı. Hiç değişmemiş çay bahçeleri ve alabalık tesislerinin bulunduğu yerde durdu Mahmut.

Anlaşılan konuşacağımız yer çoktan seçilmişti.

Yeri gelmişken Savur’dan da bahsedeyim. Âdeta küçük bir Mardin gibiydi; zirvesindeki kuşatılması zor kalesi, sarımsı özel kalker taşları ve eşsiz taş mimarisiyle neredeyse onun bir kopyasıydı. Tek fark, buranın inanılmaz yeşil, su zengini bir vadiye hâkim konumda kurulmuş olmasıydı.

Savur, MÖ 4500’lü yıllara dayanan geçmişinde Hitit, Asur, Antik Roma, Arap ve Artuklu Türk İslam Devleti hâkimiyetinde kalmış; son olarak 1517’de Osmanlı hâkimiyetine girmiş, tam bir açık hava müzesi gibiydi. Hem çok tanrılı hem de monoteist dinlere ev sahipliği yapmış, kadim medeniyetlerin çok kültürlü muazzam bir sentezine dönüşmüştü.

Belki de hikâyemizin umumiyetle buralarda geçmesinin ana sebebi, hem doğduğum topraklar olması hem de birçok kadim değeri hâlâ muhafaza etmesiydi.

Benim hem annem hem de babam bu ilçedendi, aralarında uzaktan akrabalığın da olduğu söylenirdi büyüklerimizce. Şimdi oturacağımız mekânın sahibi Tevfik Bey de annemin yakın akrabasıydı ve dayımız olarak kabul ederdik. Suyun kenarına konuşlanmış mekânın kapısında, arabayı tanımış olmalı ki içeriden çıkıp kapıya gelmişti karşılamaya.

Görmeyeli saç sakalı ağarmış, bayağı kilo da almıştı. Arabadan indiğim gibi koşup “Ehlen ve sehlen, dayı!” deyip eline sarıldım, öptüm. Bana uzun uzun sarılıp, çocukluk arkadaşları olan babama çok benzediğimi söyleyip defalarca yanağımdan öptü. Gözleri buğulanmıştı, yaşlılığın verdiği duygusallık artık gizlenemez olmuştu. Mahmut’la da selamlaşıp el öpme faslı bitince, oğlu Sebahattin’e özel masa açması için seslendi.

Sebahattin, merhum Şeyhan abimizin akrasıydı. Onunla da selamlaştıktan sonra çayın üzerine yapılmış, altından su akan locada, minderlerle döşeli tahta zemine, sininin etrafına bağdaş kurup oturdum. Biraz hoşbeş ve hâl hatır faslından sonra hemen gelen şahane çayı yudumluyorduk. Tevfik ağabey hiç sormadan “Yemek hazırlayın” diye içeriye seslendi. En son oteldeki müthiş kahvaltı ile duruyordum ve arabadaki kebab muhabbetiyle de hayli acıktığımı hissettim.

Tevfik ağabey izin isteyip gelen misafirlerle ilgileneneğini söyledi ve daha sonra gelmek üzere yanımızdan ayrılmıştı ki Mahmut dayanamayarak “Evet ibn ammo, anlat bakalım başımızda nasıl bir iş var, hayır mı şer mi?” diye lafa girdi.

Biraz düşündükten sonra “Belki hayır belki de şer” diye cevapladım kısık bir sesle. O da uzaklara odaklanmış bir halde “1990’larda hayır işi olmaz, amcamın oğlu” diye cevap verdi. Kısa bir duraklama oldu. “Hani şu Kilit köyünden gelen, Süryani okul arkadaşımız vardı; kısa boylu, çelimsiz ama çok zeki bir çocuktuk. Adı Daniel’di. Onunla görüşmem lazım” diye devam verdim.

Mahmut’un yüz hatları gerilmişti, “O köy artık boş, göç ettiler,” diye başladı söze. “O yıllarda, malum, teröristler tüm köyleri tehdit ettiğinden çoğu Amerika ve Avrupa’ya ya da batı illerine göçmüşlerdi, çok azı bölgede kaldı” diye mırıldandı.

“Ne yapacaksın Daniel’i?” diye sorunca “Onun papazlık yaptığını duydum, bir dinî konuyla ilgili bilgisine ihtiyacım var” diye geçiştirdim.

“Ne kadar az bilse o kadar güvenli olacak” diye geçiriyordum içimden.

Samanlık ve İğne

Uzun yıllar mesleki hayatımda araştırmacı kimliğimle birçok ülke ve şehirde bulunma şansına sahip olmam, belki de ince detaylara ve sembollere karşı bilincimin keskinleşmesine sebep olmuştur denebilir.

Ekseriyetin bakıp anlamlandırdığı klasik tanımlardan çok, uzak manalar üzerinde çalıştım yıllarca. İnsanlığın ezoterik dünyasında okuyucularına rehberlik etmeyi, başka konulara tercih etmişimdir hep.

Her şeyin bir görünen yüzü, bir de asıl derin mesajın muhatapları dışındakilerden kasıtlı olarak gizlendiği metafizik tarafı vardır. İki şehir beni bu manada çok etkilemiştir: birisi Mardin, diğeri ise Rönesans beşiği Floransa.

Bu iki kadim şehri birbirine yaklaştıran asıl akıl ise dar bir bölgede yoğunlaşan estetik mimari ve sanat ile teolojik öğretilerin, gnostik ve metafizik mana arayışının taşlaşıp dile gelmesi olabilir diye düşünüyorum.

Da Vinci ve Michelangelo’nun daha doğmadığı zamanlarda var olan bu coğrafyada iç içe geçmiş milletlerin kozmik izlerini, Roma’da bir katedralin kubbesinde rahatça bulabilirsiniz. Zira bu akıl çoktan Mezopotamya’da üretilmiştir. Bu ovalar, buğdayın ilk hasat edildiği ve adını “Ana” olarak alacağı vasma fazlasıyla sahiptir. Ancak konuyu daha manalı kılmak için tek şartım, her iki şehrin de özel bir göz ve motivasyonla gezilmesidir.

Erken Hristiyanlığın köklerini saldığı, kadim Türk ve İslam medeniyetlerinin kesişme merkezi Mardin’den başlayıp; dini ve ruhbanı yavaşça hayatın alt katmanına itip unutulmuş, baskılanmış bilime yönelen Roma’nın iktisadi

elitlerinin ateşlediği yeni bir medeniyet merhalesinin vücuda geldiği şehre, Floransa'ya...

Baskı ve yasakların düşünen akıllardaki tezahürü, umumiyetle yeraltına inip gnostikleşen sembolik akıldır. Bu meseleyi ucundan kıyısından bilmek yetmeyeceği gibi, her şeyi bilmek iddiası da temelsiz olur.

Şimdi sözün yerini manaya bıraktığı bir şehirde, çocukluk ve gençlik anılarıyla peşinde olduğum bilginin izini sürmek istiyorum.

Biliyorum ki başladığım anda geri dönüşü asla olmayacak.

1990'lı yıllarda kapanmış bir dosya yeniden açılacak ve konuyla ilgilenen ne kadar mistik varsa etrafa üşüşecek.

Bir arı kovanına çomak sokmaktan başka bir şey değil!

Köprübaşı Cendere

Ve Tevfik ağabey bakır yemek sinilerini getiren garsonlarla yeniden göründü. Mardin yemekleri ile lebalep dolu sinileri ortamıza bıraktılar. Testide yayık ayran, bolca tandır ekmeğiyle oturduğumuz locada yer kalmamıştı.

“İyisin, ibn ammo,” dedi Mahmut. “Yoksa şekere talimdin” deyip güldü.

Lafa Tevfik ağabey girdi, “Yeğenim dayın burada, karnın acıktı mı gel yeter” diye espriyi tamamladı.

Gülüştük ve hep beraber yöre yemeklerine yumulduk. Hangisini tadacağımızı şaşırmış hâlde, tıka basa yedik. Çaylar, mırza derken büyüklerden, akrabalardan konuştuk.

“Gittiniz mi kabristana?” diye sordu Tevfik ağabey. “Şimdi gidiyoruz, hem dedeleri hem de Şeyhan ağabeyimi ziyaret edip Hakan'ın dede evine geçeceğiz” diye cevap verdi Mahmut.

Müsaade isteyip veda ettik. “Bunu saymam,” dedi Tevfik ağabey, “Beklerim ha Hakan” diye ekledi.

Elini öptüm, herkese selamı emanet edip arabaya doğru yürüdüm.

Bir bir ahirete göçen büyüklerimizi düşündüm. Ne yazık ki tüm hafızamızı kaybediyorduk. Arabaya zor bindim doğrusu, o kadar çok yemiştım ki hasret kaldığım yemeklerden. “Olsun,” dedim içimden ve “Sık olmuyor ki” diye avuttum kendimi.

Araba, kasabanın içinde kıvrılan yoldan kale yolundaki mezarlığa doğru döndü. Kısa süre sonra mezarlığa gelmiştık. Bizim buralarda mezar taşları ahşap misali inceden oyulup, süslenerek yapılır. Statüye göre ayetler ve süslerle, bir santim boşluk bırakılmadan işlenen bu mezar taşlarının her biri birer sanat şaheseridir.

Mezarlığa girer girmez başında al bayrağın dalgalandığı “Şehit Polis Memuru Şeyhan Khamşo 1991” yazan mezara yö-neldik. Mahmut burulmuştu. Ben de birden buruldum, belli etmedim ama boğazım düğümlendi. Bana ok yapan ağabeyim taştan bir mezardaydı ve yanı başında bayraklar, sıra sıra şehit mezarları vardı.

İçimde bir fırtına kopmuştu. Mahmut görmesin diye taşta oturup, güneş gözlüğümü indirip kendimi bıraktım. Dualarımı okuyup tüm şehitlere bir asker selamı çaktım ve diğer aile büyüklerimizin alanına yönelmişim ki Mahmut orada kalmayı tercih etti. Onu yalnız bıraktım. Ağabeyi yaşıyormuşçasına onunla dertleşti.

İleride annemin dedesi Seyyid Hacı Bey ve kardeşleri, eşleri, çocukları sıralanıyordu. Hepsini ziyaret edip babamın babası ve dedelerine geçtim. Abdülgani Khamşo dedem, onun babası Mehmet Khamşo derken soyumun merhumları sıra sıra uzanıyordu. Dua okuyup hepsini selamladıktan sonra, birkaç kare resim çekmeyi de ihmal etmedim.

İnsan kendi soyuna bir çekim hissediyormuş; bunu ilikle-rime kadar yaşadım.

Ben arabaya doğru yürürken Mahmut da tüm büyükleri ziyaret etmiş, dönüyordu. Arabaya bindik, yolda ilerlerken bir süre hiç konuşmadık.

Sonra bir korna sesiyle irkildik. Bak Allah'ın işine, küçük kuzen Safa geldiğimi duyup Mardin'den çıkıp gelmiş. Çok sevindim. İşlerinde tipi ve yapısı bana en çok benzeyendir o. Arabalardan inip sarıldık. Onu çok özlemiştim ve geldiğine de çok sevindim.

Safa iyi bir makine mühendisi olmuş, Türkiye'nin büyük fabrikalarından birinde elektrikli kamyon projeleri yürütüyormuş. İznini geçirmek için de babasının yanına gelmiş.

Mahmut'a da sürpriz olmuştu, şimdi o da çok mutluydu.

Bugün Savur'da eski evimizde kalmaya karar verdik birlikte. Tekrar arabalara geçip Hükûmet Konağı'na yakın olan konağımıza doğru yola çıktık.

Şeyh Muhammed Tepesi

Çarşı Caddesi üzerinde, Hükûmet Konağı'nın çaprazındaydı dededen kalma konağımız. Eskiden adresi Devlet Mahallesi, Bozkurt Sokak'tı. Şimdilerde adı değişmiş, soğuk numaralar verilmiş.

Oysa her ailenin evi, sokağın bir ucundan alt caddeye kadar uzandığından sokak adları, ailelerin adıyla anılırdı ben çocukken. Yan komşumuz, akrabamız Yavuz ailesinin sokağının adı da Yavuz Sokak'tı. Eczacı Tahsin ağabeyimizle bitişik duvarımızdan sık sık selamlaşırdık.

Neredeyse tüm kasaba evlilikler vesilesiyle akrabaydı zaten. Hatta annem Gülşen ve rahmetli babam Tahir bile.

Sık sık aile rekabetleri olsa da herkes birbirine çok saygılı ve muhabbetliydi. Evin önüne yanaştığımız yer tam da rahmetli halam Edibe'nin kapısıydı. O hep çömelip oturduğum, halama seslendiğim taş merdivene bakıp iç geçirdim, ne çok özlemiştim onun vişne reçeli sürdüğü ekmeği.

Bazı çocukluk hatıralarını unutmak mümkün olmuyor. Çok nahif, melek gibi bir kadındı; şahane çiçekli uzun elbise-leri, inci kolyesi, kırmızı ruju, kızıl dalgalı saçları ile tülbendi-ni iki kulağı arasına sokmuş hâliyle bana seslenirdi balkon-dan, “Gel çekirdek kavurdum sana” diye. Tam bir Osmanlı kadınıydı.

Eniştemiz de bizden biriydi ve İlçe Millî Eğitim Müdürü olarak neredeyse tüm amcalarımın, babamın hatta ilçedeki çoğu akrabamızın, komşumuzun ilk öğretmeni-ydi. Beyaz ko-lalı gömlekleri, kalınca muska yaptığı kravatı, gri takımı ve karizmatik gözlüğü ile Kemal amca tam bir Cumhuriyet bü-rokratıydı. Akrabamız olduğu için de soyadımız aynıydı za-ten.

Güzel duygular içindeydim.

Tam arkama dönmüştüm ki ileriden koşarak gelene bak-tım. “Mahmut, bu kim?” diye sorunca “O kuzen Cemal” dedi. Evin anahtarı ona emanetti; evle ilgilenir, arada yoklardı. Geldi, selamlaştık, sarıldık, kocaman demir bir anahtar uzat-tı bana. Avluya açılan devasa bir kapı vardı, “Oradan giriliyor artık” dedi.

Merdivenlere yöneldim. İki kanatlı büyük kapıya yaklaştın-ca, duvara dayalı büyük isli bir bakır kazan ilişti gözüme. Tam bunu nereden hatırlıyorum diye beynimi zorlarken Mahmut atıldı oradan, “Hatırladın mı amca oğlu burayı?” dedi.

Ben de “Tam onu düşünüyorum” diye cevapladım.

“Babaannen Meryem’in, tüm çocukları pazar günü top-layıp sonra hepimizi tek tek yıkayıp kese yaptığını unuttun mu?” dedi.

Tam o esnada kafamda bir flaş çaktı ve su kabağıyla ba-şıma dökülen sıcak suyu hatırladım. Hatta yıkanmamak için yüklüğe saklandığım günlerde, Yıldız halamın beni ihbar et-tiği anlar geldi gözümün önüne.

Bastım kahkahayı. Safa şaşkıncı ve sordu: “Baba gerçek-ten mi böyle?”

Mahmut gülümseyerek “Oğlum, o vakit duşu kabin, her gün sıcak su yoktu” dedi.

Günün imkânları bir yana, Savur’da elektrik, dereye kurulu bir dinamodan düşük voltajla ve akşamları sınırlı olarak verilir; ampuller mum gibi yanardı. O yüzden her evde lüks lambalar bulunur, misafir olursa onlar yanardı. Su ise kısıtlıydı, öğle vakti saat on iki ile üç arası gelir; hemen varilleri, depoları doldururduk.

Hayatımda çok iz bırakmış olan ve hiç evlenmeyip fedakârca annesi, babası ve ailede kalan yetim kuzenlerim dâhil hepimize annelik eden Seyran halamla su doldurma işini beraber yapıp, sonra da kocaman sarı çizmeleri giyip terası yıkamaya bayılırdım. O çok güçlü bir kadındı, bildiğim marşların çoğunu ondan öğrenmiştim. Asker gibi yürütür, komutlar verirdi.

Bize oyun gelen o günler hâlâ hafızalarımızda. Ama suyla da oynamama kızmazdı, malum Savur yazın çok sıcaktı. Ne de olsa ben de çocuktum ve kim sevmez ki suyla oynamayı.

Ödül olarak beni çarşıdaki, hatta ilçede dondurma satan tek bakkal olan Fikri Bakkal’a yollamasını hiç unutmuyorum. Bir top kaymaklı yirmi beş kuruş ve tarifsiz bir mutluluk.

Çocuk gözüyle Savur masalsı bir Dede Korkut hikâyesidir benim için.

Her akşam yatmadan, dedemin kız kardeşi büyük halamız Atiye’den tepegöz masalını dinler öyle giderdik yatağa. Atiye halamız âmâ idi, çocukken ateşli bir hastalık nedeniyle ne yazık ki gözlerini kaybetmişti, vefat edene kadar biz çocukların yegâne sevgilisiydi. Nur içinde yatsın.

Şimdi artık konumuza ve günümüze dönelim.

Anahtar eski tip kilide sokup çevirdiğimde koca kapı gürültüyle aralandı. 1930’larda yapılmış olmasına rağmen hâlâ saat gibi işliyordu. İçeri daldık. Sanki elli yıl önce bıraktığımız her şey yerli yerinde duruyordu, babaannem kilerden çıkıp

gelecekmüşçesine abdest ibriği dahi kapının yanına öylece bırakılmıştı.

Beraberce odaları gezdik tek tek.

Beşir amcamın hemen karşıda üç katlı taş bir evi vardı ve Azize teyzem vefat edene kadar, Mardin'e taşınan çocuklarına gittiği zamanlar hariç, rahmetli, evini hiç bırakmadan yaşadı. Yemekleri bir harikaydı, hele ki pekmezle yaptığı "isfiri" dedikleri yumurtalı, unlu tatlısı... İstedığımız zaman bizi kırmazdı asla, yapardı. Mekânı cennet olsun, harika bir kadındı.

Bütün büyüklerimiz toprağına, evine ve töresine bağlı insanlardı.

Biraz buruldum, zira evimizde belki de son kalışlarımızdan biri olacaktı, çünkü tıpkı annemin dedesi olan Sancak Beyi Seyyid Hacı Bey Konağı gibi, dünyaca ünlü bir bilim ödülü alan amcam Profesör Doktor Aziz Khamşo adıyla aile müzesi yapılmak üzere tümüyle devlete devredilmişti. Bu son geceyi burada geçirme şerefi de bize kalmış oldu.

Üst kata terasa çıktık, müthiş güzel bir hava vardı. Şeyh Muhammed Tepesi ve eteklerindeki eski bağlarımıza göz gezdirdim. Bahçeler yemyeşil, vadi inanılmaz güzel görünüyordu.

Bu gece hepimiz kuzen Cemal'in bize özel hazırlattığı odada, sedirlerde yatacağı. Sabaha kadar çay, sohbet ve anılar eşliğinde, tıpkı çocukken tahtta sıralanıp beraberce uyuduğumuz günlerdeki gibi teras sefası yapacaktık.

Aslında her şeyin başlayacağı yere gelmiştik. Araştıracamın konu, amcamın başından geçen hikâyenin yeniden izini sürmek olacaktı. Zira yeni ortaya çıkan bir tarihî vesika, o gün olan tüm olayların seyrini değiştirebilirdi.

Ama şimdi değil. Kuzen Cemal'in eşi Ayşenur bacı, mahlepli çörekle birlikte çayları getirmişti; şimdi terasta sohbet vaktiydi.

Çocukluğum boyunca bu büyük konak bana hem çok eğlenceli hem de sıcak gelirdi. Kalabalık kuzenler, amcalar,

halalar ve çok uzak sayılmayacak mesafede annem tarafı büyük dayılar, teyzeler... Hangi kapıyı çalsak sımsıcak karşılama ve ikramlarla bir harikalar ülkesi gibiydi hayat.

Şimdi bu terasta o yılların heyecanını yaşıyordum. Sanki iki sokak ötede anneannemin erkek kardeşi Şehmuz dayım, henüz kimsede olmayan tüplü televizyonunu kendi icadı bir regülatörle çalıştırıyor, akşamları Irak ve Suriye televizyonlarından Arapça şarkılar dinliyordu.

O yıllarda henüz TRT kısıtlı paket yayınlar yapabiliyordu bölgede. Şehmuz dayım çok renkli bir simaydı; Savur'un tek kadrolu elektrik teknisyeni, oto tamircisi ve radyocusuydu. Elektrik kesilirse gece cesurca direğe tırmanıp hızlıca halledebilen, mühendis zekâlı, müstesna bir adamdı. Eski arabaları modifiye eder, bununla çok övünür, köprübaşı ile çarşı arasında ilginç güneş gözlüğüyle bir kolu cama dayalı hafif yan oturarak keyifle gezinirdi. Şimdi orada olmadığını düşünmek benim için gayet hüzünlü.

Akşam yemeğini kuzenlerle birlikte, nefis bir etli dolma ve sembusek böreği eşliğinde yedik. Çaylar, kahveler, hatıralar derken yatma vakti gelmişti.

Bize hazırlanmış, eskiden Atiye halamın kaldığı terasa açılan odaya geçip sedirleri paylaştık.

Tuvaletin hâlâ terasta ve dışarıda olduğunu daha söylemedim bile ama evet öyleydi. Eski konaklarda dahi yaşam alanına hela yapılmaması inanç gereği idi. Çocukken, geceleri tuvalete giderken çok korktuğumu hatırlıyorum. Tüm kuzenler çekinirdik.

Bu topraklarda mistik efsaneler ve paranormal olaylar o kadar doğal anlatılır ki, yaşamı boyunca bu metafizik fenomenlerle muhatap olmamış yöre insanı yok gibidir. Hâliyle sürekli dinlediğimiz efsanelerin zihnimize kazındığı kahramanlarla birlikte Savur'un yarı gerçek, yarı fantastik bir efsane olduğunu söylesem abartmış olmam.